

TEORIJA KLASIČNE ELEKTRODINAMIKE KOJA DOPUŠTA ISKLJUČIVO KVANTIZIRANE TOČKASTE NABOJE

BRUNO GOLIK

Mentor: Hrvoje Buljan

MOTIVACIJA

- Maxwellove jednadžbe dopuštaju kontinuirane raspodjele naboja
- Želimo jednadžbe kojima su singularnost i kvantizacija naboja *intrinzični*
Analogija: spin u Schrödingerovoј i Diracovoј jednadžbi
- Želimo da obje teorije daju ista elektromagnetska polja

$$\nabla \cdot \mathbf{E}_M = \frac{\rho}{\epsilon_0}$$

$$\nabla \cdot \mathbf{B}_M = 0$$

$$\nabla \times \mathbf{E}_M = - \frac{\partial \mathbf{B}_M}{\partial t}$$

$$\nabla \times \mathbf{B}_M = \mu_0 \mathbf{j} + \frac{1}{c^2} \frac{\partial \mathbf{E}_M}{\partial t}$$

UVOD: POLJA TOČKASTOG NABOJA

Izvori polja:

$$\rho = q\delta(\mathbf{r} - \mathbf{w}(t))$$
$$\mathbf{j} = q\mathbf{v}(t)\delta(\mathbf{r} - \mathbf{w}(t))$$

Lorentzovo
baždarenje

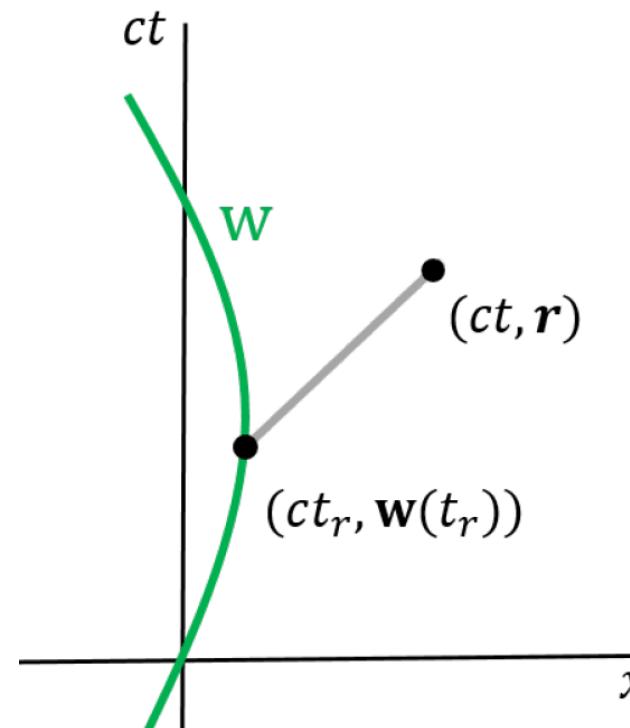
Liénard-Wiechertovi potencijali

$$V_M = \frac{q}{4\pi\epsilon_0} \frac{1}{|\mathbf{s}| - \mathbf{s} \cdot \boldsymbol{\beta}}, \quad \mathbf{A}_M = \frac{1}{c} \boldsymbol{\beta} V_M$$

Elektromagnetska polja

$$\mathbf{E}_M = -\nabla V_M - \frac{\partial \mathbf{A}_M}{\partial t}$$

$$\mathbf{B}_M = \nabla \times \mathbf{A}_M$$

Retardirano vrijeme

$$c(t - t_r) = |\mathbf{r} - \mathbf{w}(t_r)|$$

Pokrate

$$\mathbf{s} \equiv \mathbf{r} - \mathbf{w}(t_r)$$

$$\boldsymbol{\beta} \equiv \frac{1}{c} \frac{d\mathbf{w}}{dt} \Big|_{t_r}$$

UVOD: BERRYJEVA KONEKSIJA I ZAKRIVLJENOST

Općeniti Hamiltonijan

$$i\hbar \frac{\partial |\psi\rangle}{\partial t} = H(\mathbf{R}(t))|\psi\rangle$$

Zamrznuti Hamiltonijan

$$E_n |\phi_n\rangle = H_0(\mathbf{R}(t)) |\phi_n\rangle$$

Adijabatska
aproksimacija

Evolucija sustava

$$|\psi\rangle = e^{\theta_n^D + \theta_n^G} |\phi_n(t)\rangle$$

Dinamička faza:

$$\theta_n^D = -\frac{i}{\hbar} \int_0^t E_n(t') dt'$$

Geometrijska faza:

$$\theta_n^G = \int_{\mathbf{R}(0)}^{\mathbf{R}(t)} i \underbrace{\langle \psi | \nabla_{\mathbf{R}} | \psi \rangle}_{\text{Berryjeva koneksija } \mathbf{A}} \cdot d\mathbf{R}$$

Berryjeva koneksija \mathbf{A}

Zatvorena krivulja u 3D parametarskom prostoru:

$$\theta_n^G = \oint_{\partial S} \mathbf{A} \cdot d\mathbf{R} = \iint_S \underbrace{\nabla \times \mathbf{A}}_{\text{Berryjeva zakrivljenost } \Omega} \cdot da$$

Berryjeva zakrivljenost Ω

UVOD: BERRYJEVA KONEKSIJA I ZAKRIVLJENOST

PRIMJER:

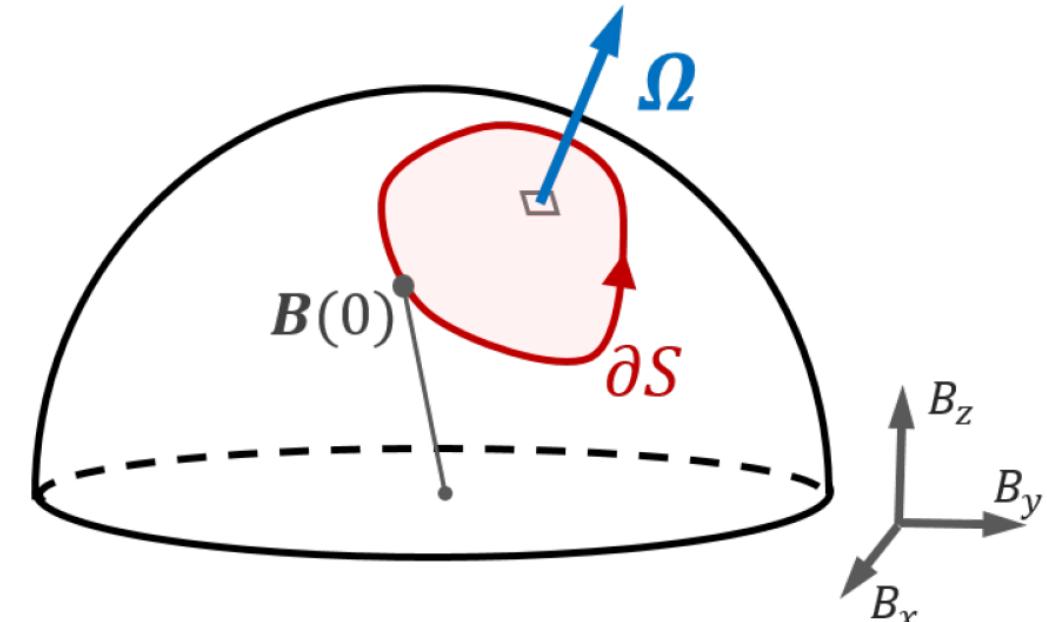
- interakcija magnetskog dipola s homogenim $B(t)$ promjenjivog smjera

$$H = \kappa \boldsymbol{\sigma} \cdot \mathbf{B}$$

- Stacionarni Hamiltonijan ima dva svojstvena stanja: $|\phi_+(\mathbf{B})\rangle, |\phi_-(\mathbf{B})\rangle$

- Berryjeva zakrivljenost:

$$\Omega = \pm \frac{1}{2} \frac{\mathbf{B}}{|\mathbf{B}|^3}$$

Općenite definicije

$$A_\mu = i \langle \psi | \partial_\mu | \psi \rangle$$

$$\Omega_{\mu\nu} = \partial_\mu A_\nu - \partial_\nu A_\mu$$

UVOD: WEYLOVA JEDNADŽBA

Bezmasena Diracova jednadžba

$$\gamma^\mu \frac{\partial}{\partial x^\mu} \tilde{\psi}(x^\nu; k^\mu) = 0$$

Ansatz
(ravni val)

Algebarski oblik jednadžbe

$$\gamma^\nu k_\nu \psi(k^\mu) = 0$$

Weylova (kiralna) reprezentacija: $\gamma^0 = \begin{pmatrix} 0 & 1 \\ 1 & 0 \end{pmatrix}$ $\gamma^i = \begin{pmatrix} 0 & \sigma^i \\ -\sigma^i & 0 \end{pmatrix}$

Diracova jednadžba cijepa se na lijevu i desnu Weylovu jednadžbu:

$$\begin{pmatrix} 0 & 1k^0 - \boldsymbol{\sigma} \cdot \mathbf{k} \\ 1k^0 + \boldsymbol{\sigma} \cdot \mathbf{k} & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \psi_L \\ \psi_R \end{pmatrix} = 0$$

FORMULACIJA TEORIJE: WEYLOVA JEDNADŽBA

- Teorija je formulirana pomoću para Weylovih jednadžbi:

$$\left[1 \frac{\partial}{\partial k^0} \pm \sigma^i \frac{\partial}{\partial k^i} \right] \tilde{\psi}_{R,L}(k^\nu; \rho^\mu) = 0$$

Ansatz

$$\tilde{\psi}(k^\nu; \rho^\mu) = \psi(\rho^\mu) e^{-ik^\nu \rho_\nu}$$

$$\boldsymbol{\sigma} \cdot \boldsymbol{\rho} \psi_{R,L}(\rho^\mu) = \pm \rho^0 \psi_{R,L}(\rho^\mu)$$

- $\tilde{\psi}(k^\nu; \rho^\mu)$ parametarski ovisi o ρ^μ , koji sadrži informaciju o trajektoriji naboja

Analogija

- "obična" bezmasena Diracova jednadžba:

$$\left[\gamma^0 \frac{\partial}{\partial x^0} + \gamma^i \frac{\partial}{\partial x^i} \right] \tilde{\psi}(x^\nu; k^\mu) = 0$$

Ansatz

$$\tilde{\psi}(x^\nu; k^\mu) = \psi(k^\mu) e^{-ix^\nu k_\nu}$$

$$\gamma^i k_i \psi(k^\mu) = -\gamma^0 k_0 \psi(k^\mu)$$

- $\tilde{\psi}(x^\nu; k^\mu)$ parametarski ovisi o k^μ

FORMULACIJA TEORIJE: DEFINICIJA ρ^μ

- Desna Weylova jednadžba: $\sigma \cdot \rho \psi_R(\rho^\mu) = \rho^0 \psi_R(\rho^\mu)$
- ρ^μ sadrži ovisnost o prostoru, vremenu i trajektoriji naboja

$$\rho^\mu \equiv \Lambda^\mu_{\nu} (x^\nu - w^\nu) = \Lambda^\mu_{\nu} s^\nu$$

$$x^\nu \equiv (ct, \mathbf{r})$$
$$w^\nu \equiv (ct_c, \mathbf{w}(t_c))$$

LT oblika $\Lambda = R \cdot B$ ovisi o brzinama i akceleracijama izvrijednjenim u t_c

- Koje su dozvoljene vrijednosti t_c ?

$$\rho^0 = \pm |\rho| \xrightarrow[\text{preko LT}]{\text{Veza}} \left. \begin{aligned} s^0 &= \pm |s| \\ \operatorname{sgn}(\rho^0) &= \operatorname{sgn}(s^0) \end{aligned} \right\} t_c = t \pm \frac{1}{c} |\mathbf{r} - \mathbf{w}(t_c)|$$

FORMULACIJA TEORIJE: DEFINICIJA ρ^μ

- Desna Weylova jednadžba: $\sigma \cdot \rho \psi_R(\rho^\mu) = \rho^0 \psi_R(\rho^\mu)$

$$t_c = t \pm \frac{1}{c} |\mathbf{r} - \mathbf{w}(t_c)|$$

Za $\rho^0 > 0$ se dobiva retardirano rješenje $\psi_{R,p}$

Za $\rho^0 < 0$ se dobiva avansirano rješenje $\psi_{R,n}$

- Iz lijeve Weylove jednadžbe se analogno dobivaju $\psi_{L,p}, \psi_{L,n}$
- Zahtjev kauzalnosti:** prihvatljiva samo retardirana rješenja

$$\psi_{R,p} \equiv \psi_- \text{ i } \psi_{L,p} \equiv \psi_+$$

FORMULACIJA TEORIJE: DEFINICIJA ρ^μ

- $\rho^\mu \equiv \Lambda^\mu_\nu (x^\nu - w^\nu) = \Lambda^\mu_\nu s^\nu , \quad \Lambda = R \cdot B$

- Lorentzov potisak B definiran je brzinom $v(t_r)$

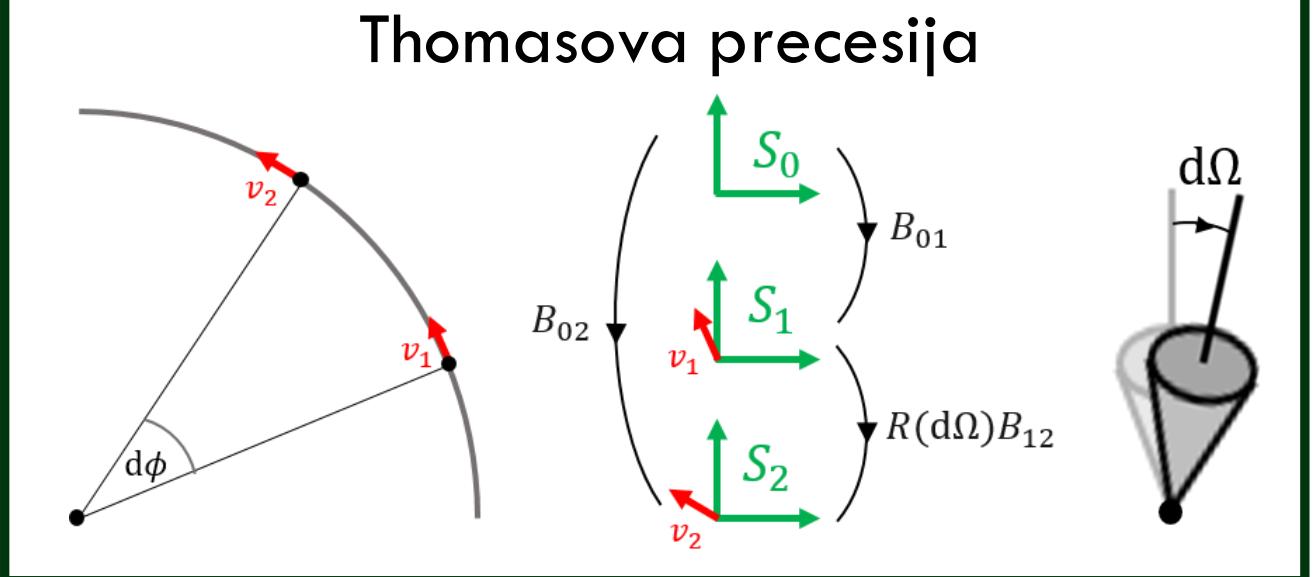
Generatori rotacije
 $J = (J_x, J_y, J_z)$

- Matrica rotacije definirana je $R \equiv \exp(i\theta \cdot J)$

$$\theta \equiv \hat{n}(t_r) \cdot \int_a^{t_r} [\omega_{Th}(t') \cdot \hat{n}(t_r)] dt'$$

Thomasova frekvencija

$$\omega_{Th}(t') = \frac{1}{c^2} \frac{\gamma^2}{\gamma + 1} \mathbf{a}(t') \times \mathbf{v}(t')$$

FORMULACIJA TEORIJE: EM POLJA

Weylove jednadžbe

$$\boldsymbol{\sigma} \cdot \boldsymbol{\rho} |\psi_+\rangle = -\rho^0 |\psi_+\rangle$$

$$\boldsymbol{\sigma} \cdot \boldsymbol{\rho} |\psi_-\rangle = +\rho^0 |\psi_-\rangle$$

Generatorske funkcije

$$|\psi_+\rangle = \begin{pmatrix} \sin \frac{\theta}{2} e^{-i\phi} \\ -\cos \frac{\theta}{2} \end{pmatrix}, |\psi_-\rangle = \begin{pmatrix} \cos \frac{\theta}{2} e^{-i\phi} \\ \sin \frac{\theta}{2} \end{pmatrix}$$

$$\rho^1 = |\rho| \sin \theta \cos \phi$$

$$\rho^2 = |\rho| \sin \theta \sin \phi$$

$$\rho^3 = |\rho| \cos \theta$$

EM polja točkastog naboja

(Berryjeva zakrivljenost)

$$\mathbf{E} = \nabla \times \mathbf{A}, \quad \mathbf{B} = \nabla V + \frac{1}{c^2} \frac{\partial \mathbf{A}}{\partial t}$$

Potencijali

(Berryjeva koneksija)

$$V = \frac{1}{c^2} \left\langle \psi \left| \frac{\partial}{\partial t} \right| \psi \right\rangle, \quad \mathbf{A} = \langle \psi | \nabla | \psi \rangle$$

FORMULACIJA TEORIJE: EM POLJA

- Ova teorija daje ista polja kao i Maxwellove jednadžbe, do na konstantu:

$$E_M = \frac{e}{2\pi\epsilon_0} E, \quad B_M = \frac{e}{2\pi\epsilon_0} B$$

- Od kuda dolazi **singularnost**?

$$E = \nabla \times A \quad \longrightarrow \quad \nabla \cdot E = \nabla \cdot (\nabla \times A) = 0$$

Jednakost vrijedi u svim
točkama osim singulariteta

Volumna gustoća naboja nužno iščezava, jedini mogući naboji su singulariteti

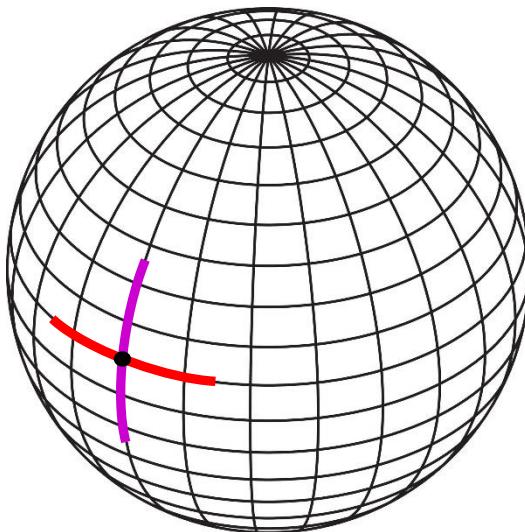
- Princip superpozicije** - generalizacija na proizvoljni broj naboja

FORMULACIJA TEORIJE: KVANTIZACIJA

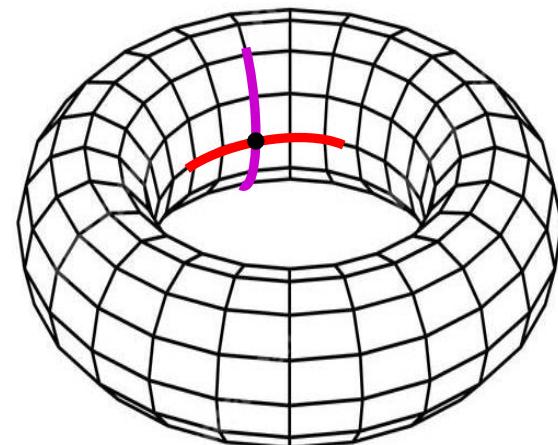
Gauss-Bonnet teorem (GB)

Gaussova zakrivljenost: $\Omega_G = \kappa_{min} \cdot \kappa_{max}$

$$\iint_S \Omega_G \cdot da = 2\pi m$$

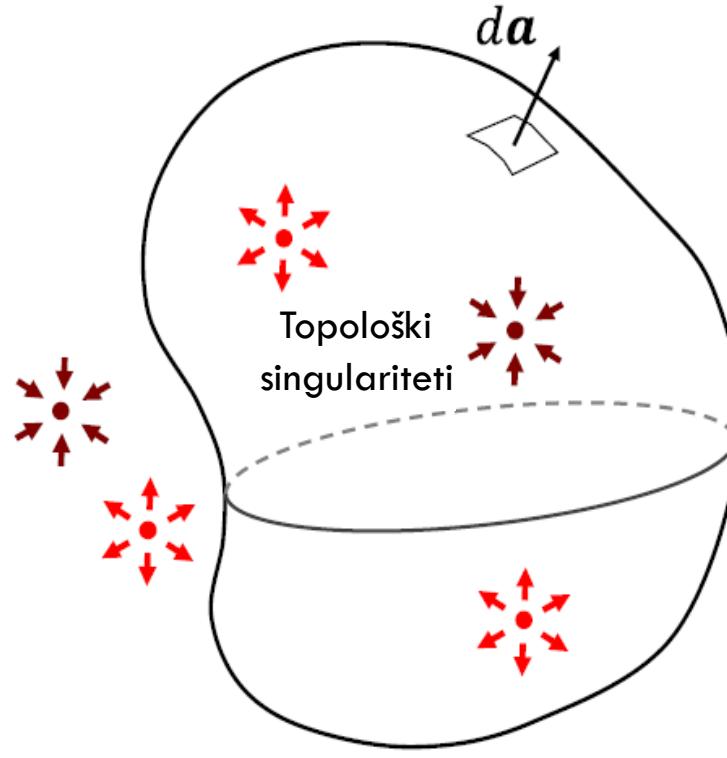

$$m = 2$$

$$m = 0$$

- Chernov teorem – generalizacija GB

E odgovara
Berryjevoj
zakrivljenosti

$$\frac{1}{2\pi} \iint_S E \cdot da = m \in \mathbb{Z} \rightarrow \text{kvantizacija}$$

PRIMJERI: GIBANJE PO PRAVCU

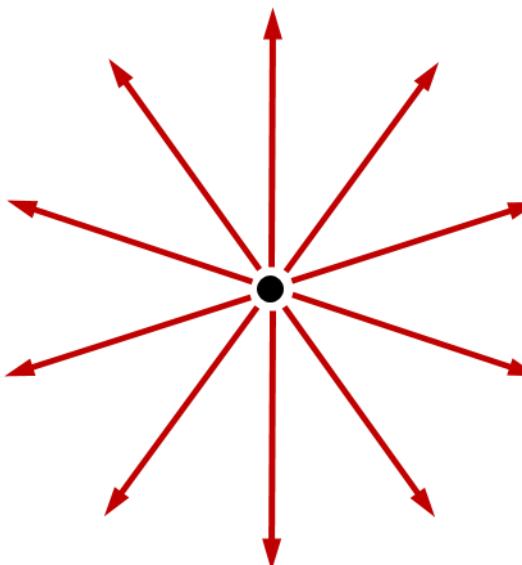
- Weylovu jednadžbu možemo gledati kao eigenproblem:

$$H\psi_R(\rho^\mu) = \rho^0\psi_R(\rho^\mu), \quad H = \boldsymbol{\sigma} \cdot \boldsymbol{\rho}$$

Gibanje po pravcu $\rightarrow \boldsymbol{a} \parallel \boldsymbol{v}$
Nema Thomasove precesije

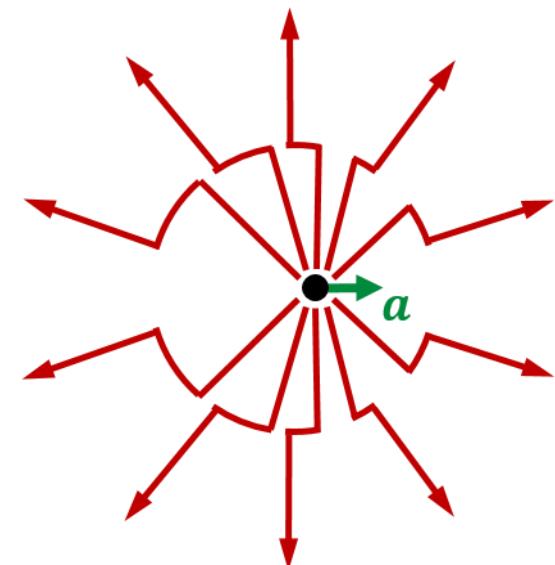
a) Mirujući naboј

$$H = \textcolor{red}{x}\sigma_x + \textcolor{green}{y}\sigma_y + \textcolor{blue}{z}\sigma_z$$

b) Gibanje konstantnom brzinom

$$H = \textcolor{red}{x}\sigma_x + \textcolor{green}{y}\sigma_y + \gamma(z - v_z t)\sigma_z$$

c) Općenito 1D gibanje

$$H = \textcolor{red}{x}\sigma_x + \textcolor{green}{y}\sigma_y + \gamma(t_r)[z(t_r) - v_z(t_r)(t - t_r)]\sigma_z$$

PRIMJERI: OPĆENITO GIBANJE U RAVNINI

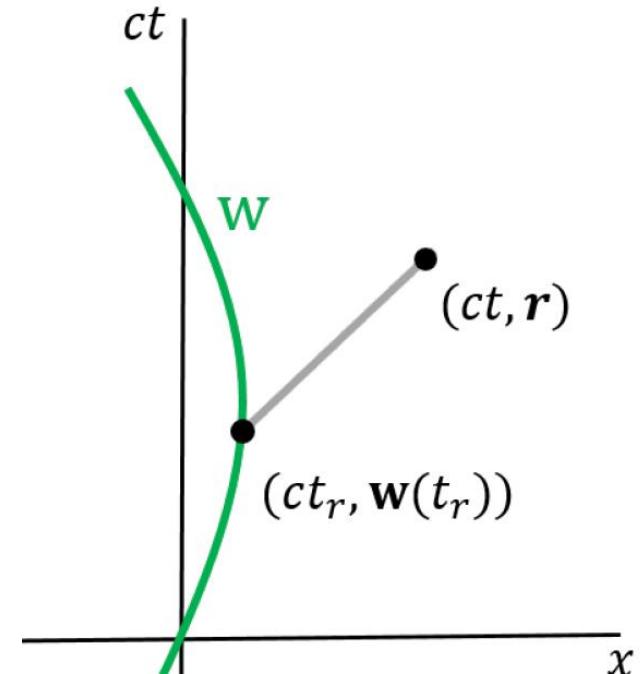
- Općenito gibanje u $x - y$ ravnini:

$$\begin{bmatrix} \rho^0 \\ \rho^1 \\ \rho^2 \\ \rho^3 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \cos \theta_z & \sin \theta_z & 0 \\ 0 & -\sin \theta_z & \cos \theta_z & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \gamma & -\gamma \beta_x & -\gamma \beta_y & 0 \\ -\gamma \beta_x & 1 + (\gamma - 1) \beta_x^2 / \beta^2 & (\gamma - 1) \beta_x \beta_y / \beta^2 & 0 \\ -\gamma \beta_y & (\gamma - 1) \beta_x \beta_y / \beta^2 & 1 + (\gamma - 1) \beta_y^2 / \beta^2 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} c(t - t_r) \\ x - w_x(t_r) \\ y - w_y(t_r) \\ 1 \end{bmatrix}$$

- Polje u točki x^μ ovisi samo o jednoj točki na svjetskoj liniji naboja – nije bitna povijest gibanja

$$\theta_z = \frac{1}{c^2} \int_a^{t_r} \frac{\gamma^2}{\gamma + 1} (a_x v_y - a_y v_x) dt'$$

- Konačna polja ne smiju ovisiti o θ_z , već samo o njegovoj derivaciji $\omega_{Th}(t_r)$

PRIMJERI: OPĆENITO 3D GIBANJE

- Polja u x^μ ovise samo o jednoj točki svjetske linije
 - Svaka 3D putanja lokalno "izgleda" kao 2D
- Općeniti 3D i 2D Hamiltonijani su gotovo identični**

Jedina razlika 3D i 2D slučaja je definicija θ

$$\theta_{2D}(t_r) = \int_a^{t_r} \omega_{Th}(t') dt'$$

$$\theta_{3D}(t_r) \equiv \hat{n}(t_r) \cdot \int_a^{t_r} [\omega_{Th}(t') \cdot \hat{n}(t_r)] dt'$$

- Kod općenite 3D putanje ω_{Th} mijenja smjer u vremenu
- U 3D definiciji je nužna projekcija kako bi vrijedilo $\theta_{3D}(t_r) \parallel \omega_{Th}(t_r)$

**HVALA NA
POZORNOSTI**